

“SAZIN ve SÖZÜN SULTANLARI: YAŞAYAN HALK ŞAİRLERİ-I”

Petek ERSOY*

Yrd. Doç. Dr. Fatma Ahsen TURAN'ın, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencileriyle yaptığı ortak çalışmanın ürünü olan “Sazın ve Sözün Sultanları: Yaşayan Halk Şairleri-I” isimli eser, bu yılın Nisan ayında Gazi Kitabevi Yayınları'ndan çıkmıştır. Eser, Yrd. Doç. Dr. Fatma Ahsen TURAN, Başak UYSAL, Zemzem KELEŞABDİOĞLU ve Emrah GÖKÇE'nin editörlüğünde meydana getirilmiş.

Âşık edebiyatı konusunda Türkiye'de ilk bilimsel çalışmaları gerçekleştiren Prof. Dr. Fuat KÖPRÜLÜ'nün ismiyle bütünleşen “İlmi, nesiller tamamlar.” sözü kitabın girişinde hemen göze çarpmaktadır. “İçindekiler” kısmının ardından Yrd. Doç. Dr. Fatma Ahsen TURAN'ın kaleme aldığı “Sözbaşı” yer almakta, burada özellikle halk şairlerinin yüzyıllardan beri hem “kültürel belleğin taşıyıcıları” oldukları, hem de söz söyleme maharetlerinin sadece edebî anlamda değil; siyasi, sosyal ve kültürel tarihimize ışık tutması açısından da kayda değer oluşu okuyuculara bir kez daha hatırlanmaktadır.

Toplam altmış sekiz halk şairine yer verilen kitapta öncelikle her âşığın hayat hikâyesi, ardından da şiiirlerinden birkaç örnek verilmiştir. Bunların yanı sıra her âşıkla ayrı ayrı röportaj yaparak bu bilimsel çalışmayı ortaya koyan öğrencilerin derleme yaptıkları âşıklerle ilgili yazdıkları makaleler yer almaktadır. Söz konusu makalelerde sanatçının ilk şirini ne zaman yazdığı, nasıl âşık olduğu, hangi mahlâsı neden aldığı ve sanatçılığa ilişkin düşüncelerine yer verilmiştir.

Bilindiği gibi âşıklık geleneğinde rüya görme, bâde içme gibi motifler mevcuttur. Hattâ bu durum, Prof. Dr. Umay GÜNAY'ın “Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi” isimli kitabında “Sade kişilikten, sa-

natçı kişiliğe ulaştırma fonksiyonu” (Günay 1999: 99) şeklinde özetlenebilir. “Sazın ve Sözün Sultanları: Yaşayan Halk Şairleri-I” adlı kitapta yer alan âşıkların kimisi rüya görek âşık olmuş, kimisi de rüya görüp bâde içmeyi âşıklık için “gereksiz ve boş” olarak kabul etmiştir. Bu kabulün arkasında yatan temel neden ise kitaptaki pek çok âşığın “Âşıklığı Allah tarafından verilmiş bir yetenek.” olarak görmeleridir. Kitapta yer alan kimi âşıklar da sadece rüya görmüş; ama bâde içmemiştir.

Kitapta âşıkların fikirleri üzerinde görülen bir başka ikilik de, âşık olmadan önce bir ustanın yanında çırak olarak belirli bir dönem geçirip geçirmedikleridir. Kimi âşıklar “usta görmemiş bir çırağı çobansız sürü”ye (Turan vd. 2008: 133) benzetirken, kimileri de okuyarak, diyar diyar gezip, kendini yetiştirerek bu işte kendini kanıtlanmanın mümkün olduğunu düşünmektedir.

Her âşığın şiiirlerinde işlediği konular arasında aşk, doğa, millet, kader gibi konular bulunmaktadır. Ne var ki, bazı âşıkları âşık olmaya iten nokta, hayatlarında derinliğini hep hissettikleri olaylardır. Pek çok şiiirlerindeki tema işte o önemli dönüm noktasını işaret etmektedir. Bu anlamda bazı âşıkların hayat hikâyelerinden birkaç çarpıcı kesiti paylaşmakta fayda var diye düşünmekteyim. “Ozan Sinemi” mahlâşlı Ali Cavit COŞKUN, idealist bir öğretmenin teşvikiyle her gün beş kilometre yol yürüyerek altı yaşında okula başlamıştır. Âşık Ali BAŞTUĞ ise Türkiye’yi derinden etkileyen Madımak Olayı’nda kurtulan sayılı kişilerdendir... “Âşık Behrâmî” mahlâşlı Behram AKTEMUR, doğuştan görme engelli olduğu için okula gidememiş ve dolayısıyla okuma yazma öğrenememiştir. Şiiirlerini önce eşi ve çocuklarına söyleyen Behrâmî, böylelikle tüm eserlerinin kayıt altına alınmasını sağlamıştır... “Ozan Garip Hıdır”

* Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi, petekersoy@gmail.com

mahlâslı Hıdır ÇULHA'nın şiirlerinde en çok değindiği nokta, tren kazalarıdır; çünkü bir tren kazasında hem babasını, hem de bacaklarından tekini kaybetmiştir... Zor zamanlar geçirse de, kendini yetiştiren sanatçılarımızdan biri de kadın âşıklarımızdan olan "Ozan Şahini" mahlâslı Hülya YILDIRIM'dır. Güç koşullar altında ancak ilkokulu bitirebilen sanatçı, "Alışverişten gelen gazete parçalarını bile okurdu." (Turan vd. 2008: 227) şeklinde tanıtılmıştır. Kadın âşıkların yaşadıkları bir başka sıkıntı da "Kadından âşık olmaz." düşüncesi olmuştur. Bu konu hakkında "Âşık Nurşah" mahlâslı Durşen MERT şunları söylemiştir: "Kadın hakları derler ya ben bu hakları hiçbir zaman görmedim. Kadın âşık olduğum için ayağıma çok dikenler battı; ama ben o acıyı gül olarak kabul ettim ve şimdi de geleneğin parçası olmayı hak ettim. O dikenler artık batmıyor, elimi öpüyor." (Turan vd. 2008: 173).

Tüm bunların dışında kitapta dikkat çekilen bir başka nokta, her âşığın bulduğu şu ortak paydadır: "Âşıklık geleneğinin kaybolmak üzere oluşu ve bu durumun önüne geçilmesi için başta devlet olmak üzere, çeşitli medya kuruluşlarının sözde değil, özde ilgisi."

Bunların yanı sıra âşıkların bir başka ortak fikri de, âşıklık geleneğine hakkıyla sahip çıkılması ve bu işin doğru düzgün yapılabilmesi için en önemli gördükleri kurumun üniversiteler oluşudur. Kendileri hakkında tez çalışması yapılmasından memnun olan âşıklar, bunun devamını, hattâ daha da güçlendirilmesini istemektedirler. Bu konudaki ısrarlarının en önemli nedeni ise çirak yetiştirememeleridir. Çirak yetiştirememekten yakınan âşıkların aslında temel sorunları Türk toplumunun değişen yapısıdır. Bu düşüncüyü en iyi açıklayan sanatçılardan biri olan "Âşık Su Baba" mahlâslı Celâl METİN'dir. Sanatçı, bu değişim sürecini şöyle özetlemiştir: "**Eskiden âşıklara halkın ilgisi daha fazlaydı. Bir âşık eline sazını alınca karşısına çıktığı topluluk tarafından büyük saygıyla karşılanırdı. Şimdi ise insanlar popüler kültürün ellerine, ayaklarına, gözlerine ve en önemlisi düşüncelerine vurduğu zincirlerden kurtulamamak-**

tadır. Âşıklık geleneğini gerçekten inanan, bu yola baş koymuş kişiler yaparsa belki toplum da bu yozlaşmadan kendini kurtarabilir ve tekrar kültürel miraslarına sahip çıkabilir." (Turan vd. 2008: 154).

Âşıklarımız kuşkusuz şiir söyleme maharetlerinde kendilerini kanıtlamışlardır ve sanat onların başka sanat kollarına da kaymalarına yol açmıştır. "Âşık Mahfûzi" mahlâslı Durdu Mehmet YOKSUL, âşık olmadan önce hayatını idâme ettirebilmek için ayakkabıcılık, kilim dokumacılığı gibi geleneksel meslek kollarıyla ilgilenmiştir. "Âşık Aydın Baba" mahlâslı Aydın KARA-SÜLEYMANOĞLU da resme olan yeteneğini keşfetmiş, on yedi karma yağlı boya sergisine katılmış, bir tane de kişisel suluboya sergisi açmıştır.

Âşıklarımızın değinilmesi gereken bir başka yönleri de eğitime verdikleri önem ve sağlamak istedikleri katkıdır. 1947 doğumlu "Âşık Su Baba" mahlâslı Celâl METİN, hâlen lise öğrenimini sürdürmektedir. "Âşık Gürsoy" mahlâslı Hüseyin GÜRSOY'un okuma-yazma hevesi hakkındaki düşünceleri şöyle anlatılmıştır: "Mustafa Kemal Atatürk'e hayran olan âşık, öğretmen olduğu zaman Atatürk'ün <<Yeni Türk harflerini işçiye, köylüye, dağdaki çobana okutun. Yeni Türk alfabesini memleketin en uç köşelerine taşıyın.>> sözlerinden esinlenerek her gittiği köyde okuma yazma kursu açmıştır." (Turan vd. 2008: 249).

Bu tanıtma yazısının sonu "Temennimiz, bu yararlı çalışmaların devamıdır." şeklinde olacaktı; ancak durumu Yrd. Doç. Dr. Ahsen TURAN, kitabın "Sözbaşı" bölümünde şöyle açıklamıştır: "Öğrencilerimizin çalışmaları sürmektedir. Bu çalışmalar neticesinde Sazın ve Sözü'nün Sultanları'nın 2., 3. ve 4. ciltleri de hazırlanmaktadır." (Turan vd. 2008: xii).

KAYNAKLAR

GÜNAY, Prof. Dr. Umay, (1999), Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yayınları, Ankara.

TURAN, Yrd. Doç. Dr. Fatma Ahsen vd., (2008) Sazın ve Sözü'nün Sultanları Yaşayan Halk Şairleri-I, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.